

Kırsal Kalkınmada Yönetişim

Şanlıurfa Örneği
Ülker Şener-Evren Aydođan

Çalışmanın arka planı

Amaç: Kırsal kalkınmada yönetim mekanizmalarının nasıl işlediği ve hangi araçların kullanıldığı Urfa özgülünde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Kimlerle görüşüldü:

- GAP İdaresi ve GAP Bölge Müdürlüğü
- Tarım İl Müdürlüğü
- İl Özel İdaresi Tarımsal Hizmetler Müdürlüğü
- Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
- Karacadağ Kalkınma Ajansı
- SODES
- Ziraat Odası
- Üreticiler Birliği

Uygulama tarihi: 8-9 Kasım 2012

Çalışmanın çerçevesi: Neyi değerlendirmek istedik? Neyi sorduk?

A. Politika geliştirme ve hizmet üretim süreci

- Yerel- merkez etkileşimi
- Yerel-yerel etkileşimi
- Yerel-STK-vatandaş etkileşimi
- Yerel-uluslararası kuruluşlar

B. Kurumlararası koordinasyon ve işbirlikleri

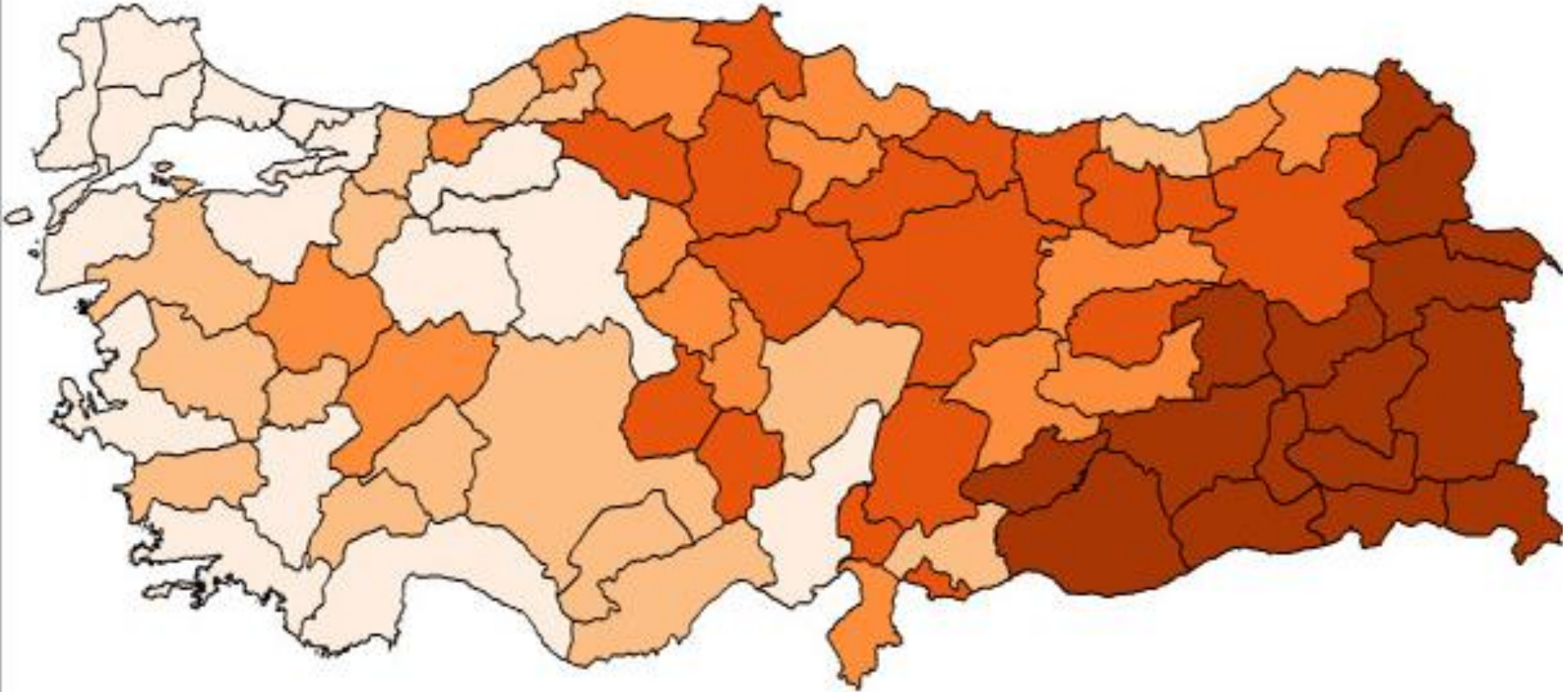
C. Kırsal kalkınmanın değerlendirilmesi

Neden Şanlıurfa?

1. Nüfus yapısı
2. Ekonomik yapı

- ***Şanlıurfa gelişmişlik durumu:*** 1973'de 42., 1985'de 55., 2003'te 68. sırada, 2011 yılında 73.sırada yer almaktadır.

*Renk koyulaştıkça gelişmişlik azalmakta.

Sosyal Göstergeler: Eğitim

Tablo1: Ortaöğretimde okullaşma (K/E)

Tablo2 : Temel eğitim göstergeleri(Şanlıurfa/Türkiye)

2009-10	Şanlıurfa	Türkiye
Kız çocukları	%24	%62
Erkek çocukları	%39	%68

	2000		2009	
	Şanlıurfa	Türkiye	Şanlıurfa	Türkiye
%				
Okur-yazar nüfus	67.7	81.6	72	89
Okur-yazar kadın oranı	52.2	80,6	67.3	83,3
İlköğretimde okullaşma	81*	93.5	91.3	96.5
Ortaöğretimde okullaşma	21.8	40.4	25.7	58.6

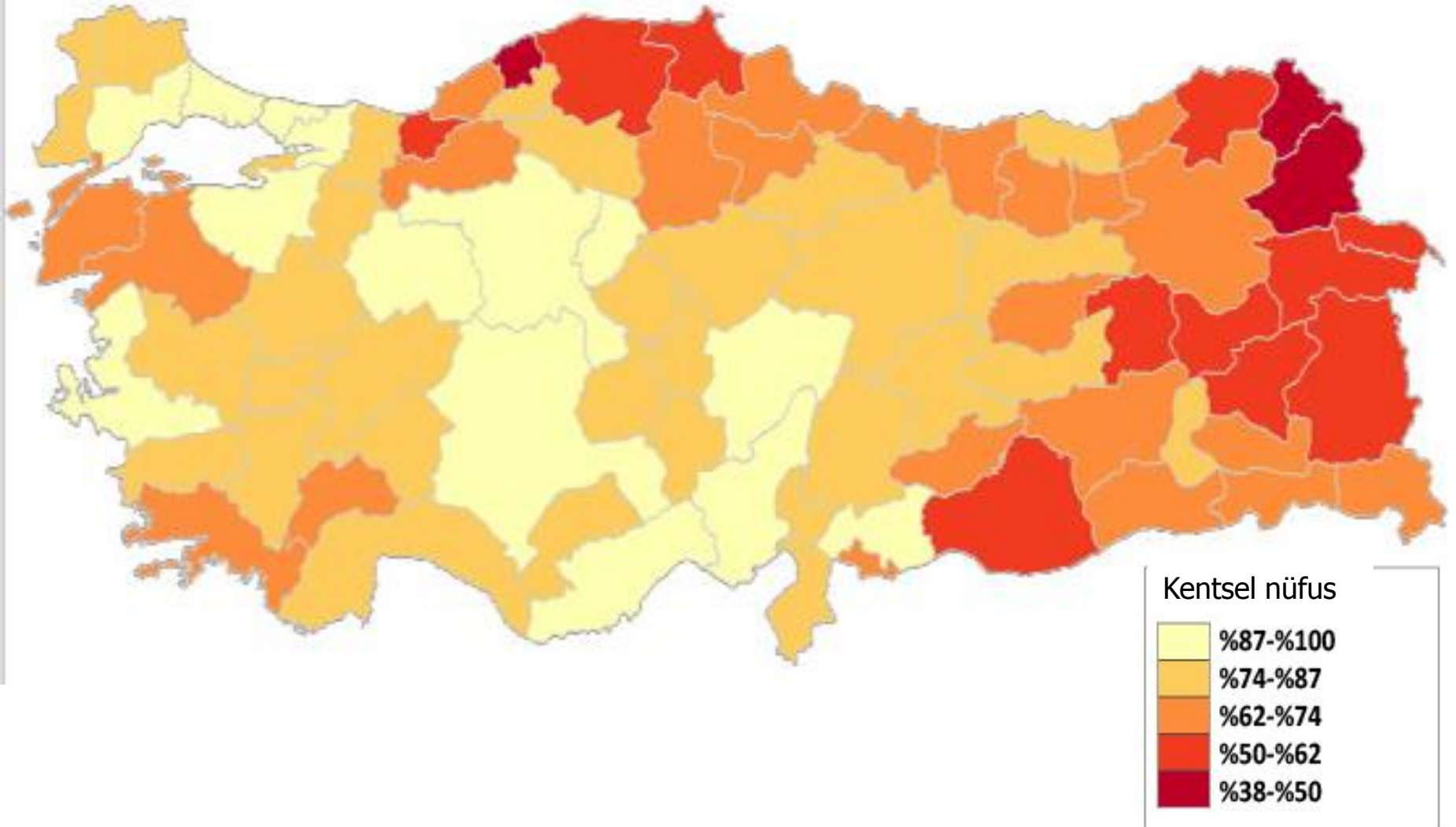
Şanlıurfa kamu harcamaları (merkezi yönetim)

FONKSİYONEL HARCAMA	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Kamu Düzeni ve Savunma	121%	86%	84%	82%	91%	88%	89%	104%
Genel Kamu ve Ekonomik İşler	155%	87%	46%	94%	98%	84%	88%	77%
Çevre Koruma, İskan Toplum Ref.	562%	56%	21%	75%	98%	72%	82%	214%
Sağlık Hiz.	69%	76%	69%	76%	68%	83%	82%	102%
Dinlen., Kültür ve Din Hiz.	101%	85%	80%	74%	79%	84%	85%	100%
Eğitim Hiz.	102%	80%	83%	81%	88%	86%	86%	103%
Sos.Güv. & Sosyal Yar. Hiz.	102%	69%	50%	78%	96%	74%	65%	89%

Neden Şanlıurfa?

1. Nüfus yapısı
2. Ekonomik yapı

Nüfus yapısı: Urfa'nın nüfusunun %45'i köyde yaşamaktadır (TÜİK, 2011).

Nüfus yapısı:

- Yıllar itibarıyla Türkiye’de kırsal nüfus azalırken Şanlıurfa’da artmaktadır.

	Şanlıurfa		Türkiye	
	Kent (il + ilçe)	Köy (köy + belde)	Kent (il + ilçe)	Köy (köy + belde)
2007	%60	%40	%70	%30
2011	%55	%45	%77	%23

Nüfus yapısı

Net göç hızı düşüktür. 2009-2010 yıllarında binde -3'tür.
Urfa'ya 32555 kişiyi göç ederken,
Urfa'dan başka bir yere 41570 kişi göç etmiştir.

2010-2011	Kent/köy nüfus oranı	Nüfus artış hızı
Kent	%55	%2,3
Köy	%45	%4,4

Şanlıurfa'da ekonomik yapı

İstihdam yapısı: Hanelerin %89'u tarımsal faaliyette bulunmaktadır (DİE, 2001).

Sanayi, gıda ve tekstil ürünlerinin imalatı üzerine yoğunlaşmıştır.

- 601 firmanın 266'sı gıda,
- 152'si tekstil ürünlerinin imalatı ile uğraşmaktadır (TOBB 2011).

Tarım ağırlıklı: Topraklarının %61'i tarım alanıdır. Sulamaya elverişli alanın %38'i sulanmaktadır.

Sulanan alanlarda pamuk, diğer alanlarda arpa, buğday, mercimek.

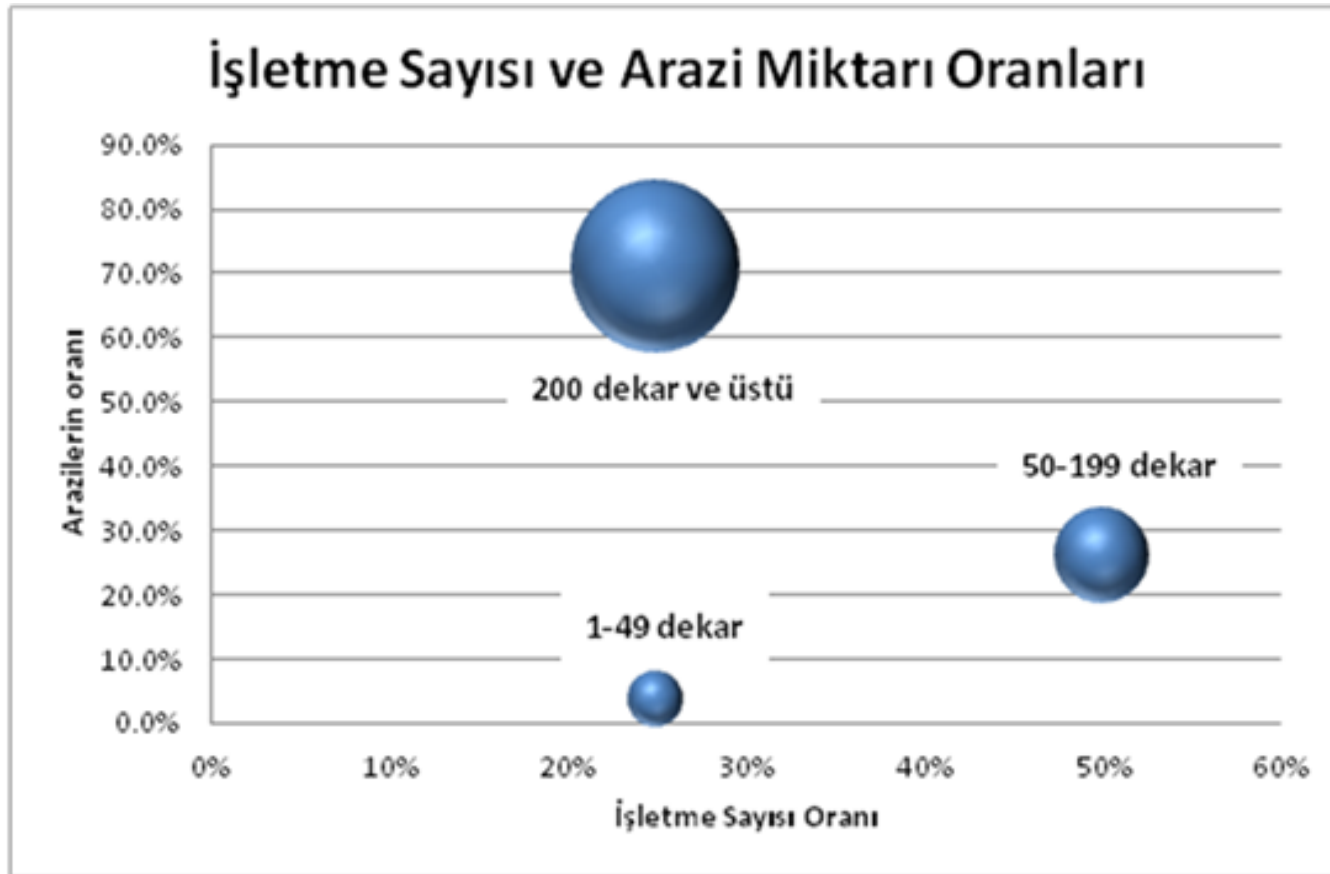
Şanlıurfa ekonomik yapı

Arazi dağılımı

Toprak büyüklüğü	İşletme oranı		Arazi miktarı/toplam arazi	
	Urfa	Türkiye	Urfa	Türkiye
1-49 dekar	%25	%64,8	%3,6	%21,3
50-199 dekar	%50,1	%29,4	%25,7	%44,5
200 dekar ve üzeri	%24,9	%5,9	%71,7	%34,2

Kaynak: 2001 GTS tarımsal işletmeler (hanehalkı) anket sonuçları.

Arazi dağılımı

Değerlendirme

- A. Politika geliştirme ve hizmet üretim süreci
 - Merkez-yerel ilişkisi
 - Yerel-yerel ilişkisi
 - Yerel-STK-vatandaş
 - Yerel-uluslararası kuruluşlar
- B. Kurumlararası koordinasyon ve işbirlikleri
- C. Kırsal kalkınmanın değerlendirilmesi

A. Politika geliştirme, hizmet ihtiyacının tespiti ve hizmet sunumu

Merkez-yerel ilişkisi:

- 1. Hiyerarşik,** yukarıdan aşağıya alınan kararlar
- 2. Genellik,** kırsal kalkınma politikası- merkezde- Ankara'dan belirleniyor, yerelde esneklik söz konusu değil. Yereldeki kamu kurumları etkide bulunmuyor (TKDK, Tarım İl Müdürlüğü)
- 3. Yerele duyarlılık,** yereldeki sorunlar üzerinden merkezin yerele duyarlı politikalar ürettiği ve hizmet sunumunu desteklediği örnekler mevcut (METİP)

A. Politika geliştirme, hizmet ihtiyacının tespiti ve hizmet sunumu

- 1. Merkezin öncülüğü-Valilik makamı:** Valilik etrafında, ilin önceliklerine ve vizyonuna göre hizmet planlama
- 2. Yerelde farklılaşma, "bozulma":** Merkezde belirlenen politikalar/planlar yerelde uygulama sürecinde biçim değiştirebilmekte, yerel aktörlerin algısı planların uygulanış sürecini etkilemekte (SODES örneği).

A. Politika geliştirme, hizmet ihtiyacının tespiti ve hizmet sunumu

Yerel-yerel ilişkisi

- 1. Birbirinden haberdar,** bir kamu yapısı
- 2. İşbirliği sorunu,** Tarım İl Müdürlüğü/TKDK
- 3. Klasik kamu kurumu dışındaki yapılanmaların yönelimi:** GAP-Kalkınma Ajansının 2012-2017 Stratejik Plan uyumlaştırma çalışması

A. Politika geliştirme, hizmet ihtiyacının tespiti ve hizmet sunumu

Yerel-STK-vatandaş

- 1. Katılım mekanizmaları:** Politika geliştirme sürecine vatandaşın katılımını sağlayan bir mekanizma oluşturulmamıştır. Proje desteklerine başvuru çerçevesinde vatandaş bu politikalarla ilişkilendirilmektedir.
- 2. Tek taraflı aktarım:** Kurumlar proje çerçevesinde vatandaşları bilgilendirici toplantılar yapmakta (TKDK, Tarım Bakanlığı vb), ikili bir iletişim stratejisi yok.
- 3. Proje destekleri:** Vatandaş proje başvuruları üzerinden hizmet sunumu

Alan çalışmaları üzerinden hizmet sunumu: Sulama Dışı Alanlarda Halkın Gelirini Artırma Projesi, GAP örneği

A. Politika geliştirme, hizmet ihtiyacının tespiti ve hizmet sunumu

Yerel-uluslararası kuruluşlar

- 1. Metodoloji aktarımı:** Uluslararası kuruluşların bilgi ve deneyim aktarımı ile politikaların geliştirilmesi, GAP-FAO çalışmaları
- 2. Hizmet modeli:** Uluslar arası kuruluşlar/Ulusal ölçekte faaliyet gösteren STK'ların yerel kurumlarla birlikte proje bazlı hizmet modeli geliştirmesi
 - Birleşmiş Milletler Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı

B. Kurumlar arası koordinasyon ve işbirlikleri

- 1. Sistemik-formal** bir koordinasyon mekanizması bulunmamakta. Koordinasyon projeler, günlük ihtiyaçlar üzerinden görüş alış verişi biçiminde yürümekte.
- 2. Enformal** koordinasyon mekanizmaları kullanılmakta. Ancak STK ayağı zayıf.
- 3. Sektör düzeyinde** geçici platformlar kurulabilmekte, Pamuk Platformu Çalışması.
- 4.** Sektör düzeyinde **çakışmalar**, IPART-Kalkınma Ajansı olabilmekte.

B. Kurumlar arası koordinasyon ve işbirlikleri

5. Kurumların Stratejik plan oluşturma süreci ***katılımcı*** değil (İl Tarım ve Kırsal Kalkınma Master Planları).

Ayrıksı yeni yönelim, GAP-Kalkınma Ajansı 2012-2017 Stratejik Planı uyumlaştırma çalışmaları

6. Kurumlararası bir araya gelişlerin ***temel aktörü*** Valiliktir.

C. Kırsal kalkınma çalışmalarının değerlendirilmesi

- 1. Planlama:** Tek merkezden, Ankara'dan, yapılmakta; ancak her bir kurumun kendi planına göre hareket etmesi yerelde dağınıklığa neden olmaktadır
- 2. Politika tercihi:** Geçimlik üretim kırsal kalkınmanın dışında tutulmakta, pazar için üretim ve pazarla bütünleşme ön plana çıkmakta, buna bağlı olarak
 - Kırsal kalkınma çalışmaları ve destekleme politikaları rekabet ve verimlilik üzerinden oluşturulmaktadır
 - Proje ve destekler kaynak ve kapasiteye sahip işletmeleri hedeflemekte
 - Dezavantajlı gruplara yönelik sınırlı çalışmalar yapılmaktadır

C. Kırsal kalkınma çalışmalarının değerlendirilmesi

- 3. Yaklaşım:** Kırsal kalkınma ekonomik faaliyetler çerçevesinde değerlendirilmekte. Sosyal boyut ikincil görülmekte, Stratejik Planlarda sosyal boyuta yer verilmiş olmasına rağmen uygulamaya yansımaları belirsiz
- 4. Üreticinin finansal durumu:** Girdi bakımından piyasaya bağımlılık çiftçinin finansal durumunu derinden etkilemekte,
- artan girdi fiyatları
 - gelir elde etme-ödeme dönemleri arasındaki farklılıklar
 - sulamada kullanılan girdi: elektrik fiyatları

C. Kırsal kalkınma çalışmalarının değerlendirilmesi

5. Örgütlenme: Zayıf yerel işbirlikleri, desteklerden yararlanmak için kurulan Birlikler ve kooperatifler.

Kırsal kalkınmayı sahiplenen, bütününe gören bir yer/kurum eksikliği

6. Kontrol: Kotalar, projeler ve destekler yoluyla devlet, ne üretileceğini, nasıl üretileceğini ve kime destek verileceğini belirlemekte ve dolayısıyla çiftçiyi kontrol etmekte

7. Yeni eğilim: Havza uygulamaları (GAP), değer zincirine müdahale